Handbok för ledning av skol- och läroanstalts-ungdomsarbete

SKOL & LÄROANSTALTS
UNG
DOMS
ARBETE

Nuoska
kompetenscenter för skol- och läroanstaltsungdomsarbete

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

LÄRORIK
UTVECKLINGSCENTRALEN

XAMK
Ungdomsområdets forsknings- och utvecklingsenhet Juvenia

Innehåll

1 Verkningsfullt skol- och läroanstaltsungdoms-arbete förutsätter starka strukturer 4

2 Definition av skol- och läroanstaltsungdomsarbete 6

3 Varför behövs skol- och läroanstaltsungdomsarbete? 8

4 Ledningen av arbetet är en gemensam uppgift 10

5 Åtgärdsrekommendationer för att stärka strukturerna för skol- och läroanstaltsungdomsarbete 12

6 Tillämpning av rekommendationerna i den egna kommunen 14

7 Utvecklingsstigen för skol- och läroanstaltsungdomsarbete – var befinner vi oss nu? 23

8 Framtiden för skol- och läroanstaltsungdomsarbetet byggs tillsammans 28

Handboken innehåller en definition av skol- och läroanstaltsungdoms-arbete, åtgärdsrekom-mendationer och en utvecklingsstig för skol- och läroanstalts-ungdomsarbete.

1 Verkningsfullt skol- och läroanstaltsungdoms-arbete förutsätter starka strukturer

Skol- och läroanstaltsungdomsarbete har konstaterats öka välbefinnandet i skolan genom att minska mobbning samt stärka ungas möjligheter att påverka och deras kamratrelationer. De positiva effekterna förutsätter dock att ungdomsarbetet integreras i skolans vardag och att det finns etablerade strukturer för mångprofessionellt samarbete[1]. Utan gemensamma strukturer blir arbetet lätt beroende av enskilda aktörer och genomförs på varierande sätt. När arbetets mål, ansvar och samarbetsrutiner är tydliga och gemensamt överenskomna kan ungdomsarbetets sakkunskap utnyttjas som en del av det vardagliga samarbetet och den generellt inriktade elevhälsan. Med generellt inriktad elevhälsa avses arbete som främjar välbefinnande, trygghet, delaktighet och gemenskap i hela skol- eller läroanstaltsgemenskapen.

[1]Kivijärvi, A., Kiilakoski, T. & Kauppinen, E. 2024. Kouluhyvinvoinnin rakennuspalikoita – tutkimus nuorisotyön vaikutuksista yläkouluissa. Teoksessa Antti Kivijärvi ym. (toim.) 2024. Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 249.

Vem riktar sig handboken till?

- **ledningen för ungdomstjänsterna**
- **ledningen för bildnings- och undervisningstjänsterna**
- **rektorer och chefer**
- **sakkunniga med ansvar för utveckling**
- **politiska beslutsfattare**

Handboken stöder ledning, utveckling och etablering av arbetet

Handboken innehåller en definition av skol- och läroanstaltsungdomsarbete, åtgärdsrekommendationer och en utvecklingsstig för skol- och läroanstaltsungdomsarbete. Den stöder tillämpningen av rekommendationerna i kommunens egen verksamhetsmiljö.

Definitionen bidrar till att bygga upp en gemensam förståelse av arbetets mål, uppgift och roll. Åtgärdsrekommendationerna vägleder arbetet med att stärka strukturerna och bedöma effekterna av skol- och läroanstaltsungdomsarbetet. Med hjälp av utvecklingsstigen kan kommunen granska nuläget och eventuella utvecklingsbehov.

Handboken grundar sig på det utvecklingsarbete som kompetenscentret Nuoska för skol- och läroanstaltsungdomsarbete genomförde 2025–2026. Arbetet genomfördes i samarbete med 25 kommuner samt andra finsk- och svenskspråkiga aktörer inom ungdomsarbete och ungdomsfrågor.

Handboken fokuserar på kommunalt skol- och läroanstaltsungdomsarbete, som också kan genomföras i samarbete med församlingar och organisationer. Handboken kan användas vid planering och utveckling av detta samarbete.

Vi hoppas att handboken inspirerar er att granska situationen i er egen kommun, stärka fungerande praxis och tillsammans bygga framtiden för skol- och läroanstaltsungdomsarbetet.

HELSINGFORS 10.11.2026

Essi Helin, Armi Itätalo, Elina Nurmikari, Veronica Hellström, Sari Hietamäki, Minna Riikka Järvinen, Heikki Kantonen, Marja Moisala, Mirja Määttä

NUOSKA - KOMPETENSCENTER FÖR SKOL- OCH LÄROANSTALTSUNGDOMSARBETE

2 Definition av skol- och läroanstaltsungdomsarbete

PRINCIPER

Skol- och läroanstaltsungdomsarbete är en ungdomscentrerad, jämlik och skoltrivselfrämjande professionell verksamhet utan bedömningsansvar. Det har en positiv syn på unga, utbildning och lärande samt stöder utvecklingen av ungas kritiska tänkande och självreflektion.

MÅL

Skol- och läroanstaltsungdomsarbetets mål är att främja ungas välbefinnande, holistiska utveckling, delaktighet, gemenskap och framtidstro. Det stärker ungas kamrat- och grupprelationer, självinitierade verksamhet, anknytning till gemenskapen samt interaktion mellan unga och vuxna.

STÄLLNING

Skol- och läroanstaltsungdomsarbete är ungdomsarbete som utförs i skolors och läroanstalters vardag och som kan produceras av ungdomstjänster, utbildningsanordnare eller annan fostrande organisation. Det kompletterar fostringsgemenskapen med sakkunskap om ungdom och ungdomsarbete och formar en koppling till ungas fritid. Det är en del av den generellt inriktade elevhälsan, det sektorsövergripande samarbetsnätverket samt kommunens samlade ungdomsarbetstjänster.

VERKSAMHET

Skol- och läroanstaltsungdomsarbete är lättillgänglig verksamhet som i första hand riktar sig till skol- och läroanstaltsgemenskaper. Det bygger på bemötande av unga utan brådska och på att identifiera aktuella fenomen. Planeringen och genomförandet utgår från de lokala ungas och fostringsgemenskapens behov och styrkor.

SKOL & LÄROANSTALTS UNG DOMS ARBETE

DEFINITIONEN AV SKOL- OCH LÄROANSTALTSUNGDOMSARBETE KAN ANVÄNDAS TILL EXEMPEL FÖR ATT:

- skapa en gemensam förståelse mellan ungdoms- och undervisningstjänsterna samt elevhälsan
- strukturera arbetets mål, uppgift och roll
- granska och utveckla lokala verksamhetssätt och lösningar
- utarbeta planer och samarbetsdokument
- komma överens om samarbete och ansvarsfördelning
- stödja introduktionen

3 Varför behövs skol- och läroanstaltsungdomsarbete?

Sammanställningen nedan illustrerar hur skol- och läroanstaltsungdomsarbete enligt definitionen främjar ungas helhetsmässiga välbefinnande och delaktighet, stärker det gemenskapsfrämjande arbetet i skolor och läroanstalter samt stöder kommunens arbete för att främja ungas välbefinnande och stärka deras möjligheter att påverka.

Nyttan med skol- och läroanstaltsungdomsarbete för olika parter

Gemenskap och kamratrelationer

FÖR UNGA	FÖR SKOL- OCH LÄROANSTALTS-GEMENSKAPEN	FÖR KOMMUNEN
Ungdomsarbetet stöder grupp- och kamratrelationer och stärker de ungas upplevelse av att höra till gemenskapen och bli bemötta. **Kamratrelationerna stärks.**	Ungdomsarbetet tillför fler metoder för gruppbildning och för att stärka en mer gemenskapsfrämjande verksamhetskultur i skolorna. **Gemenskapen och gruppandan stärks.**	De ungas behov och fenomen som uppstår i gemenskaperna kan identifieras i ett tidigare skede. **Förutsättningarna för förebyggande arbete stärks.**

Trygghet och välbefinnande

FÖR UNGA	FÖR SKOL- OCH LÄROANSTALTS-GEMENSKAPEN	FÖR KOMMUNEN
Bemötanden utan brådska och närvaron av en yrkesperson inom ungdomsarbete stöder en trygg vardag för unga. Ungdomsarbetsmetoder stärker anknytningen till skolan. **Upplevelsen av trygghet stärks.**	Ungdomsarbetet bidrar med sin sakkunskap till att förebygga mobbning, främja arbetsro och studiero samt stärka tryggheten i gemenskapen. Ungdomsarbetet stöder vid behov lärarna i gruppsituationer och fungerar som stöd för elevhälsotjänsterna. **En trygg verksamhetskultur stärks.**	Ett stärkt gemenskapsfrämjande arbete kompletterar individuellt arbete och korrigerande tjänster. **Kommunen får stöd för att stärka ungas välbefinnande och tryggheten i gemenskapen.**

Delaktighet och aktörskap

FÖR UNGA	FÖR SKOL- OCH LÄROANSTALTS-GEMENSKAPEN	FÖR KOMMUNEN
Ungdomsarbetets metoder gör det möjligt att lyfta fram de ungas behov och synpunkter med deras egna ord. **Möjligheterna till delaktighet och aktörskap ökar.**	Ungdomsarbetets metoder för delaktighet och påverkan hjälper till att inhämta de ungas synpunkter i utvecklingen och planeringen av skolgemenskapen och kompletterar därmed skolans delaktighetsarbete. **De ungas möjligheter att påverka skol- och läroanstaltsgemenskaperna stärks.**	Ungdomsarbetet stärker demokratifostran genom sin sakkunskap och genom att bygga förbindelser mellan de unga och kommunens beslutsfattande. **De ungas kontakt med kommunen och strukturerna för påverkan stärks.**

Helhetsmässig kunskap om den ungas vardag

FÖR UNGA	FÖR SKOL- OCH LÄROANSTALTS-GEMENSKAPEN	FÖR KOMMUNEN
De yrkesverksamma inom ungdomstjänsterna är tillgängliga för den unga både i skolan och på fritiden. **Ungdomsarbetet fungerar som en bro mellan fritiden och skolan.**	Ungdomsarbetet får snabbt information om aktuella lokala fenomen och kan införa dem i skolans välfärdsarbete. **Förståelsen för de ungas kamratrelationer, fritid och aktuella fenomen stärks.**	Information från de ungas olika verksamhetsmiljöer kan användas som stöd för kunskapsbaserad ledning. **Helhetsbilden av de ungas liv och ungdomskulturen blir tydligare.**

4 Ledningen av arbetet är en gemensam uppgift

Ledningen av skol- och läroanstaltsungdomsarbetet bygger på samarbete mellan olika aktörer. Ledningen för bildnings-, undervisnings-, ungdoms- och elevhälsotjänsterna, rektorerna, chefen för ungdomstjänsterna och skol- eller läroanstaltsungdomsarbetaren har var och en sitt ansvar för att verksamheten genomförs och utvecklas. Ur ledningssynpunkt är det viktigt att ansvaret är tydligt och att samarbetet mellan aktörerna fungerar.

En central knutpunkt i ledningen

Regelbundet samarbete mellan chefen för ungdomstjänsterna och rektorn är en central förutsättning för att skol- och läroanstaltsungdomsarbetet ska integreras i skolans verksamhet. Ansvaret för ledning och chefsarbete kan ordnas på olika sätt i kommunerna. Det väsentliga är ändå att ledningen och de anställda som utför arbetet tillsammans kommer överens om arbetets mål, roll, samarbetsstrukturer och vardagliga verksamhetssätt.

Ur ledningssynpunkt är det viktigt att ansvaret är tydligt och att samarbetet mellan aktörerna fungerar.

Ledningsansvar på olika verksamhetsnivåer

LEDNINGSNIVÅ	AKTÖR	CENTRALT ANSVAR
Kommunens strategiska ledning	**Bildningsledningen samt ledningen för ungdoms-, undervisnings- och elevhälsotjänsterna**	Skapar förutsättningar för verksamheten, fastställer gemensamma mål och strukturer samt stöder dialog och samarbete mellan olika förvaltningsområden.
Ledning av verksamheten i skolgemenskapen	**Chefen för ungdomstjänsterna** **Rektor** **Chefen för ungdomstjänsterna och rektorn tillsammans**	Ansvarar för den ungdomsarbetsmässiga ledningen av verksamheten. Ombesörjer för sin del att arbetet integreras i skolans strukturer och verksamhet. Leder och utvecklar verksamheten ur det egna verksamhetsområdets perspektiv och för regelbunden dialog.
Ledning av det egna arbetet	**Skol- och läroanstaltsungdomsarbetare**	Planerar, genomför och utvärderar sitt arbete i enlighet med gemensamma mål, bygger samarbete i skolans vardag, synliggör ungdomsarbetet och för in de ungas perspektiv i den gemensamma utvecklingen.

5 Åtgärdsrekommendationer för att stärka strukturerna för skol- och läroanstalts-ungdomsarbete

Åtgärdsrekommendationen kan användas som en checklista för att granska strukturer som stöder skol- och läroanstaltsungdomsarbete samt som grund för gemensamma diskussioner.

LEDNING

Planmässig ledning i kommunen / på utbildningsanordnarnivå

- ☐ Definiera tillsammans de lokala målen och uppgifterna för skol- och läroanstaltsungdomsarbetet som en del av det sektorsövergripande samarbetet i skolor och läroanstalter.
- ☐ Skol- och läroanstaltsungdomsarbetet skrivs in i ändamålsenliga kommunala planer och i ändamålsenliga planer för undervisning och elevhälsa för att säkerställa verksamhetens planmässighet och kontinuitet.
- ☐ Vid behov utarbetas ett samarbetsdokument mellan utbildningsanordnaren och ungdomstjänsterna där man kommer överens om arbetets mål, verksamhet och uppföljning.
- ☐ Kom överens om hur genomförandet av planerna följs upp och hur utvärderingen görs (se närmare avsnittet Utvärdering).

Planmässig ledning av skol- och läroanstalts-ungdomsarbetet på läroanstaltsnivå

- ☐ Kom överens om chefsansvaret så att stödet och handledningen i arbetet är tydliga.
- ☐ Fastställ läroanstaltsspecifika tyngdpunkter för arbetet och kom överens om hur de synliggörs (till exempel i läsårsplanen och årsklockan).
- ☐ Skapa samarbetsstrukturer som stöder genomförandet av skol- och läroanstaltsungdomsarbetet och det sektorsövergripande samarbetet. Definiera till exempel arbetstagarens roll i elevhälsogruppen samt samarbets- och kommunikationsrutiner med läroanstaltens personal.
- ☐ Säkerställ genom diskussion och gemensamma riktlinjer att hela läroanstaltens personal har förståelse för skol- och läroanstaltsungdomsarbetets mål och uppgifter.

KOMPETENSUTVECKLING

Ansvarsfördelning och innehåll i introduktionen

- ☐ Kom tillsammans överens om vilka som deltar i introduktionen.

Säkerställ att arbetstagaren sätter sig in i följande helheter:

- ☐ skol- och läroanstaltsungdomsarbetets mål och uppgifter, särskilt ur perspektivet ungas delaktighet, aktörskap och gemenskap
- ☐ de centrala bestämmelserna och föreskrifterna i lagen om elev- och studerandevård, lagstiftningen för utbildningsstadiet och läroplanerna som påverkar skol- och läroanstaltsungdomsarbetarens arbete
- ☐ läroanstaltens verksamhetsmiljö, personal och praxis.

Utveckling av yrkeskompetens och arbetsform

Säkerställ att

- ☐ det finns strukturer för skol- och läroanstaltsungdomsarbetarens kollegiala lärande och ömsesidiga erfarenhetsutbyte
- ☐ det finns strukturer för kontinuerlig gemensam utveckling mellan skol- och läroanstaltsungdomsarbetet, läroanstalten, fritidsaktörer och andra samarbetspartner
- ☐ kompetensutvecklingen är planmässig och följs upp systematiskt (t.ex. utvecklingssamtal).

EKONOMISK UTVECKLING

Säkerställ i kommunen / på utbildningsanordnarnivå att

- ☐ personal- och verksamhetsresurserna för skol- och läroanstaltsungdomsarbetet stöder måluppfyllelsen
- ☐ resurserna fördelas ändamålsenligt
- ☐ lokalerna stöder arbetet och är lättillgängliga för unga
- ☐ man långsiktigt förbinder sig till att utveckla verksamheten också när finansieringssituationen förändras.

UTVÄRDERING

- ☐ Kom överens om hur den systematiska utvärderingen och statistikföringen av skol- och läroanstaltsungdomsarbetet genomförs (t.ex. med hjälp av systemet ungDo).
- ☐ Säkerställ att ungas, vårdnadshavares och personalens erfarenheter av skol- och läroanstaltsungdomsarbetet samlas in planmässigt för att ge en mångsidig bild av verksamheten och dess effekter.
- ☐ Kom överens om hur statistik- och utvärderingsdata används i ledningen av verksamheten, den systematiska utvecklingen och resursfördelningen.
- ☐ Säkerställ att arbetstagarna har tillräckliga resurser och tillräcklig kompetens för att genomföra statistikföring och utvärdering enligt överenskommelse.

6 Tillämpning av rekommendationerna i den egna kommunen

Skol- och läroanstaltsungdomsarbetet planeras och utvecklas utifrån kommunens behov och resurser. Samtidigt ska arbetet styras i enlighet med ungdomsarbetets principer och de nationella målen.

Tillämpningen av rekommendationerna förutsätter dialog mellan olika aktörer och utveckling av strukturer. Interaktiv utveckling bör ske på olika nivåer i kommunen, allt från strategiska riktlinjer till vardaglig praxis i skolor och läroanstalter. Ungdomsarbetets sakkunskap bör utnyttjas på alla nivåer.

Det är också viktigt att identifiera de strukturer där skol- och läroanstaltsungdomsarbetet kan utvecklas i enlighet med åtgärdsrekommendationerna.

STRUKTURER SOM KAN UTVECKLAS ÄR TILL EXEMPEL:

- **på strategisk nivå olika förvaltningsövergripande samarbetsgrupper (t.ex. styrgruppen för elevhälsa)**
- **på skol- eller läroanstaltsnivå till exempel läsårsplanering och planering av den generellt inriktade elevhälsan**
- **exempel på vardagliga samarbetsrutiner är bland annat team- och arbetsparsstrukturer, årsklockor samt kommunikations- och lokallösningar.**

Hur kommer man i kommunen överens om arbetets mål, uppgift och roll?

Den nationella definitionen och åtgärdsrekommendationerna ger en gemensam utgångspunkt för lokal precisering av arbetet. När man kommer överens om mål, uppgift och roll granskas ungas och skolgemenskapernas behov, befintliga tjänster och tillgängliga resurser. I diskussionen behövs både ledningens och det praktiska arbetets perspektiv.

I KOMMUNEN BEHÖVER MAN KOMMA ÖVERENS OM:

- **Vilka behov ska skol- och läroanstaltsungdomsarbetet svara mot och vad vill man uppnå med det?**
- **Står målen i rimlig proportion till de tillgängliga resurserna?**
- **Vilken är arbetets centrala uppgift, roll och målgrupp?**
- **Vilka riktlinjer är gemensamma för hela kommunen och vad preciseras för varje skola och läroanstalt?**
- **Hur organiseras arbetet som en del av kommunens tjänster och skolans eller läroanstaltens verksamhet?**

Hur förankras arbetet i kommunens strukturer och skolans vardag?

Arbetet dokumenteras konsekvent i centrala planer

Det är viktigt att i kommunen identifiera i vilka planer arbetets mål, resurser, samarbete och uppföljning bör dokumenteras samt hur dokumentationen på olika nivåer kompletterar varandra.

I planer på kommunnivå fastställs gemensamma mål, ansvar och verksamhetsförutsättningar för hela kommunen. **I skol- eller läroanstaltsspecifika planer** preciseras hur arbetet svarar mot gemenskapens behov och genomförs som en del av den generellt inriktade elevhälsan och det sektorsövergripande samarbetet.

En bra dokumentering hjälper till att tydliggöra vad arbetet strävar till, vilken uppgift det har, vilka som ansvarar för genomförandet och hur verksamheten följs upp. Innehållet och detaljnivån bestäms enligt planens syfte och nivå.

SKOL- OCH LÄROANSTALTSUNGDOMSARBETET KAN DOKUMENTERAS TILL EXEMPEL I:

- **kommunens ekonomiplan för ungdomsarbetets del**
- **läroplanen**
- **utbildningsanordnarens elevhälsoplan**
- **ungdomstjänsternas planer**
- **kommunens välfärdsplan och välfärdsberättelse**
- **skolans eller läroanstaltens läsårsplan**
- **andra lokala planer som styr samarbetet.**

Den verksamhet som har skrivits in i planerna kan konkretiseras och tidsplaneras till exempel i gemensamma årsklockor för skolan, elevhälsan och ungdomstjänsterna. Där kan gemensam planering och utvärdering, arbete i arbetspar och team, läsårets gemensamma tyngdpunkter, temadagar och temaveckor samt arbete i övergångsskeden synliggöras.

Ett samarbetsdokument kompletterar dokumentationen och stöder genomförandet

Ett samarbetsdokument är ett sätt att stärka ungdoms-, undervisnings- och elevhälsotjänsternas gemensamma planering och ledning samt engagemang för gemensamma mål och verksamhetssätt.

Samarbetsdokumentet utarbetas alltid utifrån lokala behov och strukturer och bör granskas och uppdateras regelbundet tillsammans. På så sätt upprätthåller det en gemensam förståelse och möjliggör utveckling av verksamheten när verksamhetsmiljön, personalen och strukturerna förändras.

I SAMARBETSDOKUMENTET KAN MAN KOMMA ÖVERENS OM TILL EXEMPEL:

- **verksamhetens mål och verksamhetsprinciper**
- **skol- och läroanstaltsungdomsarbetets uppgift och roll**
- **olika aktörers ansvar och arbetsfördelning**
- **samarbetsstrukturer och mötesrutiner**
- **informationsgång och kommunikationsrutiner**
- **introduktion och hur nya aktörer tas med**
- **uppföljning, utvärdering och utveckling av verksamheten.**

Ömsesidig introduktion stärker den gemensamma förståelsen

Introduktion handlar inte bara om att ungdomsarbetaren sätter sig in i skolans eller läroanstaltens verksamhetsmiljö. Det är också viktigt att skolans eller läroanstaltens personal känner till ungdomsarbetets mål, uppgift och arbetssätt så att ungdomsarbetets kompetens kan utnyttjas i det gemensamma arbetet.

Chefen för ungdomstjänsterna och skolans eller läroanstaltens ledning behöver tillsammans komma överens om ansvar, praxis och kontinuitet i introduktionen när personalen byts.

NÄR INTRODUKTIONEN PLANERAS BEHÖVER MAN AVGÖRA:

- **hur ansvaret för introduktionen fördelas mellan ungdomstjänsterna och skolan eller läroanstalten**
- **vad ungdomsarbetaren behöver känna till om skolans verksamhet och samarbetsstrukturer**
- **hur skolans eller läroanstaltens personal får förståelse för ungdomsarbetets mål, uppgift och arbetssätt**
- **hur introduktionen genomförs när personalen byts.**

Genom att stärka de vardagliga verksamhetsförutsättningarna säkerställs en fungerande helhet

De vardagliga lösningarna i skolan eller läroanstalten påverkar hur ungdomsarbetaren kan utföra sin uppgift och samarbeta med andra yrkespersoner.

FÖR EN SMIDIG VARDAG ÄR DET VIKTIGT ATT SÄKERSTÄLLA ATT:

- **ungdomsarbetaren har de användarrättigheter till skolans eller läroanstaltens informations- och kommunikationssystem som behövs i arbetet**
- **det finns ändamålsenliga arbets- och möteslokaler för ungdomsarbetet samt tydliga rutiner för användningen av gemensamma lokaler**
- **ungdomsarbetaren har tillgång till den information som behövs i arbetet och möjlighet att delta i relevanta möten, överläggningar och gemensamma evenemang för personalen**
- **tillräckligt med tid har reserverats för gemensam planering och arbete**
- **ungdomsarbetarens närvaro och tillgänglighet är förutsägbara både för de unga och för skolans eller läroanstaltens personal.**

Hur utvärderas och synliggörs verksamheten?

Skol- och läroanstaltsungdomsarbetet utvärderas utifrån sina mål. Utvärderingsdata kan användas för att utveckla verksamheten, fördela resurser samt synliggöra resultat och effekter, till exempel för kommunala beslutsfattare eller skolans övriga personal.

Uppgifter om verksamhetens omfattning, regelbundenhet och räckvidd visar hur den planerade verksamheten har genomförts. Information om arbetets resultat fås till exempel genom att använda statistikprogrammet ungDo för rapportering.

VID STATISTIKFÖRINGEN ÄR DET BRA ATT BEAKTA BLAND ANNAT FÖLJANDE:

- **Daglig rapportering av verksamheten. Uppgifterna samlas in i realtid och tillförlitligheten förbättras.**
- **Till chefens uppgifter hör regelbunden uppföljning av den statistik som samlas in, att säkerställa en enhetlig rapportering samt att gå igenom statistiken med teamet genom diskussion och tolkning.**
- **Den insamlade statistiken kan användas i kommunens beslutsfattande och utvecklingen av ungdomsarbetet. Med hjälp av den kan man också informera skolans övriga personal om resultaten av skol- och läroanstaltsungdomsarbetet.**

Utöver att påvisa resultat behövs information om huruvida de eftersträvade förändringarna har förverkligats. När man talar om förändringar används ofta två begrepp: effekter och genomslag. Effekter är förändringar på kort sikt som till exempel kan påvisas genom den ungas egen erfarenhet. Genomslag avser däremot förändringar på längre sikt i gemenskapen eller samhället. Att påvisa dessa i skol- och läroanstaltsungdomsarbetets vardag är krävande och förutsätter ett starkt forskningsupplägg och tillräckliga forskningsresurser.

Utvärderingen av skol- och läroanstaltsungdomsarbetets effekter börjar redan i planeringen: vilket behov svarar man mot, vilken förändring eftersträvas och hur ska den uppnås? Utifrån dessa uppgifter kan verksamhetens resultat och effekter bedömas. Helheten kan beskrivas som en effektkedja:

Behov → vision → mål → resurser → åtgärder → resultat → effekter

Kedjan börjar med **behovet**: vad i de ungas eller skolgemenskapens situation vill man påverka? Utifrån detta formuleras en långsiktig **vision** och **mål** som kan utvärderas. Därefter definieras de **resurser** och **åtgärder** som behövs: vad görs och med vilken arbetsinsats? Det är viktigt att beakta att sporadisk närvaro inom skolungdomsarbetet inte kan förväntas ge samma resultat som regelbundet och långsiktigt arbete. **Resultaten** kan påvisas genom regelbunden statistikföring. Information om **effekterna** kan till exempel samlas in genom en enkät till unga.

Effektkedjan för skol- och läroanstaltsungdomsarbete kan till exempel se ut så här:

BEHOV →

En del unga upplever att de hamnar utanför skolgemenskapen

VISION →

Varje ung person upplever att hen hör till skolgemenskapen och gemenskapen är stark

MÅL →

De ungas upplevelse av ensamhet har minskat och kamratrelationerna har stärkts

RESURSER →

Tillräcklig arbetstid för gruppverksamhet och regelbunden närvaro i skolan

ÅTGÄRDER →

Långvarig gruppbildning i klasserna och gemensam rastverksamhet som är öppen för alla

RESULTAT →

Antalet verksamhetstillfällen och antalet unga som deltagit

EFFEKTER

De ungas upplevelse av att höra till skol- och studiegemenskapen har stärkts.
Klassens sammanhållning upplevs ha förbättrats.

Det är viktigt att beakta att sporadisk närvaro inom skolungdomsarbetet inte kan förväntas ge samma resultat som regelbundet och långsiktigt arbete.

7 Utvecklingsstigen för skol- och läroanstaltsungdomsarbete – var befinner vi oss nu?

Den strukturella utvecklingen av skol- och läroanstaltsungdomsarbetet kan bedömas med hjälp av utvecklingsstigen. Den erbjuder ett gemensamt verktyg för att granska nuläget, identifiera styrkor och utvecklingsbehov samt välja nästa steg. Kommunerna utvecklar arbetet från olika utgångspunkter, och utvecklingsstigen beskriver inte ett enda tillvägagångssätt som passar alla. Kommunen kan också befinna sig i olika skeden inom utvecklingsstigens olika delområden.

Utvecklingsstigen kan behandlas tillsammans med till exempel ledningen för ungdoms-, undervisnings- och elevhälsotjänsterna, rektorer, chefer och arbetstagare. Olika aktörer kan bedöma nuläget på olika sätt. Att lyfta fram deras olika perspektiv och föra en gemensam diskussion är därför en central del av arbetet med utvecklingsstigen.

1. Skedet med punktinsatser och besöksverksamhet

Ungdomsarbetet syns i skolan eller läroanstalten som enskilda evenemang, temadagar eller sporadiska besök. Verksamheten kan återkomma varje år, men bildar inte ett kontinuerligt arbete som är förankrat i skolgemenskapens vardag.

ARBETETS STÄLLNING

- Arbetet ses som ett tillägg till skolans verksamhet eller som en extern aktör.
- Verksamheten har inte skrivits in i kommunens, skolans eller läroanstaltens planer.
- Verksamheten är inte en del av kommunens permanenta servicestruktur.

MÅL OCH ROLL

- Verksamheten består av punktinsatser eller är oregelbunden.
- Gemensamma mål eller en tydlig roll i skolgemenskapen har inte definierats för verksamheten.

SAMARBETE OCH STRUKTURER

- Samarbetet bygger på enskilda arbetstagares aktivitet och är personbundet.
- Ungdoms- och undervisningstjänsterna har ingen gemensam diskussion om målen för och genomförandet av ungdomsarbete i skolor eller läroanstalter.
- Man har inte kommit överens om informationsgång eller gemensamma verksamhetssätt.

RESURSER

- Resursen som riktas till verksamheten är liten.
- Personalförändringar kan avbryta verksamheten.

Ledningens nästa steg

Inled en dialog mellan ungdoms-, undervisnings- och elevhälsotjänsterna och skapa en gemensam lägesbild.

2. Skedet där strukturerna börjar ta form

Ungdomsarbete är regelbundet närvarande i skolan eller läroanstalten, till exempel varje vecka, och börjar få en plats som en del av skol- eller läroanstaltsgemenskapen.

ARBETETS STÄLLNING

- Ungdomsarbetet identifieras i vissa situationer som en del av skolans eller läroanstaltens generellt inriktade elevhälsa.
- Verksamheten kan till exempel ha skrivits in i en enskild skolas verksamhetsplan, årsklocka eller ungdomstjänsternas egna planer.

MÅL OCH ROLL

- Ungdomsarbetets uppgifter och möjligheter identifieras bättre än tidigare.
- Arbetsbeskrivningarna har inte definierats gemensamt och rollerna och målen är ännu inte tydliga.

SAMARBETE OCH STRUKTURER

- Dialogen mellan ungdoms-, undervisnings- och elevhälsotjänsterna har inletts.
- Samarbete uppstår främst på initiativ av enskilda aktörer.
- Samarbete sker med elevhälsotjänsterna.
- Gemensamma verksamhetssätt börjar ta form men genomförs ännu inte systematiskt.

RESURSER

- Resurser kan riktas till skolor som försök eller för viss tid.
- Arbetets betydelse och finansiering måste motiveras på nytt varje gång.

Ledningens nästa steg

Definiera gemensamma mål för arbetet och kom överens om regelbunden dialog.

3. Skedet där strukturerna stärks

Ungdomsarbete är närvarande i skolan flera dagar i veckan och kopplas till skolans eller läroanstaltens generellt inriktade elevhälsa. Mål, ansvar och samarbetsstrukturer har definierats för verksamheten.

ARBETETS STÄLLNING

- Arbetet syns i vissa av kommunens, skolans eller läroanstaltens centrala planer.
- Ungdomsarbetet identifieras som en del av skolornas och läroanstalternas välfärdsarbete och den generellt inriktade elevhälsan.

MÅL OCH ROLL

- Arbetets mål och uppgifter har definierats tillsammans.
- Ungdomsarbetet har en identifierad roll i skolans eller läroanstaltens gemenskapsfrämjande arbete.
- Ungdomsarbetet fungerar som en länk mellan skolan och fritiden.
- Verksamheten dokumenteras och genomförandet följs upp.

SAMARBETE OCH STRUKTURER

- Det finns överenskomna strukturer för samarbetet.
- Gemensam planering genomförs till exempel med hjälp av en årsklocka, team och regelbundna möten.
- Ansvar och arbetsfördelning har definierats.
- Arbetspars- eller teamstrukturer används.

RESURSER

- Resursen har identifierats som nödvändig och de resurser som riktas till arbetet är relativt permanenta.

Ledningens nästa steg

Granska om skol- och läroanstaltsungdomsarbetet har skrivits in konsekvent i de centrala planerna.

4. Skedet med etablerad verksamhet

Skol- och läroanstaltsungdomsarbete är en planmässig och permanent del av skol- och läroanstaltsgemenskapernas generellt inriktade elevhälsa och kommunens servicestruktur. Arbetet leds, utvärderas och utvecklas tillsammans.

ARBETETS STÄLLNING

- Arbetet syns konsekvent i centrala strategiska planer och planer som styr verksamheten.
- Skol- och läroanstaltsungdomsarbete identifieras som en egen professionell verksamhet.
- Arbetet är en del av skolornas och läroanstalternas generellt inriktade elevhälsa och kommunens permanenta servicehelhet.

MÅL OCH ROLL

- Ungdomsarbetets roll som sakkunnig i frågor som gäller ungdomstiden och ungdomsarbete är tydlig.
- Ungdomsarbetet fungerar som en stark länk mellan fenomen i skolan och på fritiden och bidrar till helhetsmässig kunskap om ungas vardag.
- Arbetets mål styr verksamheten och måluppfyllelsen utvärderas regelbundet.

SAMARBETE OCH STRUKTURER

- Samarbetet är regelbundet, planmässigt och strukturgrundat.
- Ungdoms-, undervisnings- och elevhälsotjänsterna delar på samordningen av skolornas och läroanstalternas välfärdsarbete.
- Arbetet är en integrerad del av strukturerna för skolans gemenskapsfrämjande arbete.
- Verksamheten utgår från de ungas behov och synpunkter.

RESURSER

- Verksamheten har en permanent resurs som står i proportion till målen.
- Resurseringen möjliggör kontinuitet och långsiktig utveckling av verksamheten.

Ledningens nästa steg

Utvärdera verksamheten regelbundet och utveckla den utifrån den information som samlas in.

8 Framtiden för skol- och läroanstaltsungdoms-arbetet byggs tillsammans

Under Nuoskas verksamhetsperiod har vi bedrivit utvecklingsarbete tillsammans med olika yrkesverksamma inom kommunernas ungdoms-, undervisnings- och elevhälsotjänster samt andra samarbetspartner. Utvecklingsarbetet har synliggjort kommunernas olika utgångspunkter och de olika utvecklingsskedena inom skol- och läroanstaltsungdomsarbetet. I kommunerna har vi sett många fungerande arbetssätt, stark kompetens och lösningar som bygger på lokala behov. Samtidigt har vi konstaterat att en etablering av arbetet förutsätter gemensamt överenskomna mål, tydliga ansvarsområden samt permanenta strukturer för ledning och samarbete.

Under utvecklingsarbetet framkom ett behov av att sammanställa den kunskap, de erfarenheter och de fungerande arbetssätt som samlats under arbetets gång för gemensam användning i kommunerna. I samarbetet med kommunerna såg vi att det behövs verktyg för att granska nuläget, stärka strukturerna och välja nästa utvecklingssteg. Med denna handbok har vi velat svara mot detta behov och stöda kommunerna oberoende av i vilket skede utvecklingen av arbetet befinner sig.

Arbetets framtid byggs av lokala lösningar, lärande mellan kommuner och regioner samt en gemensam nationell riktning.

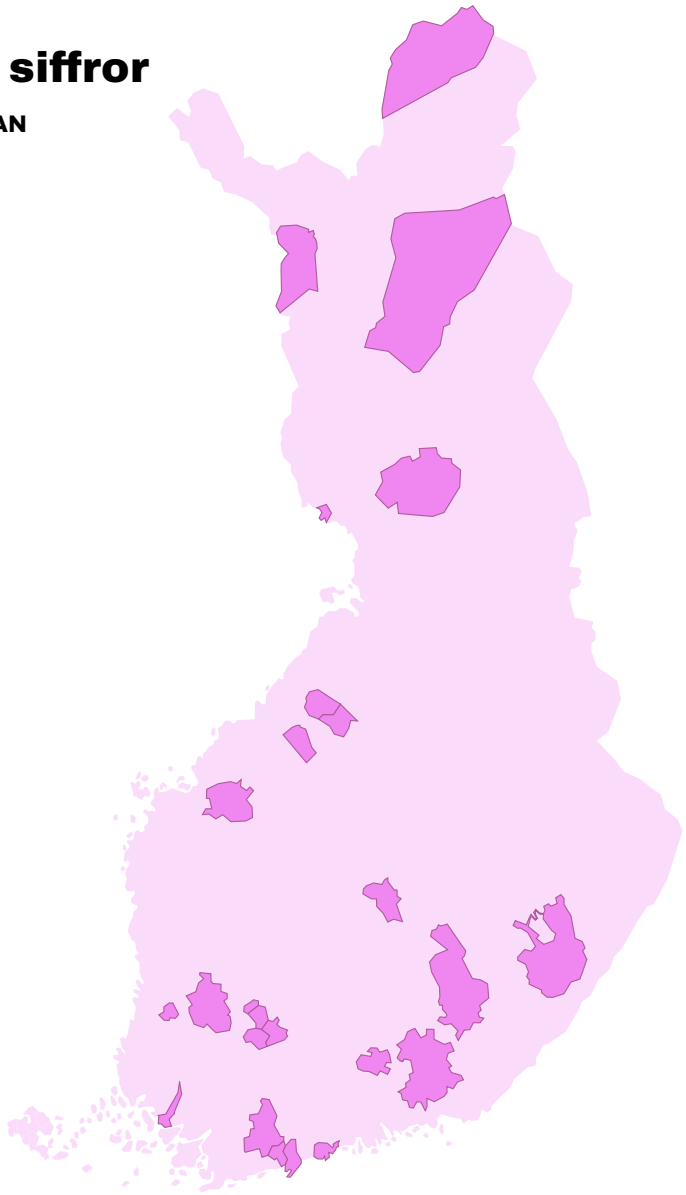
Utvecklingen behöver inte framskrida på samma sätt eller enligt samma steg överallt. Det väsentliga är att identifiera vad som redan fungerar i kommunen, vad som behöver stärkas och vilket nästa utvecklingssteg kunde vara. Målet är att skol- och läroanstaltsungdomsarbetet ska integreras i skolans eller läroanstaltens gemenskapsfrämjande arbete samtidigt som ungdomsarbetets professionella grund och ungdomsorienterade arbetssätt bevaras. Arbetets framtid byggs av lokala lösningar, lärande mellan kommuner och regioner samt en gemensam nationell riktning.

Vi tackar varmt alla yrkesverksamma i kommunerna, nationella och regionala samarbetspartner och andra som har bidragit till utvecklingsarbetet. Handbokens innehåll, definition och åtgärdsrekommendationer är resultatet av gemensamt utvecklingsarbete. Även framtiden för skol- och läroanstaltsungdomsarbetet byggs tillsammans.

Utvecklingsarbetet i siffror

SAMARBETSKOMMUNERNA PÅ KARTAN

Ackas
Birkala
Harjavalta
Helsingfors
Kauhava
Kemi
Kouvola
Kyrkslätt
Lahtis
Laukas
Lembois
Lojo
Muonio
Nivala
Nyslott
Ranua
S:t Michel
Sastamala
Sjundeå
Sodankylä
Toholampi
Utsjoki
Valkeakoski
Ylivieska
Åbo

ARBETET I SIFFROR

25 en- och tvåspråkiga samarbetskommuner

290 yrkesverksamma från kommuner och välfärdsområden deltog i pilotkommun-processerna

91 genomförda möten, intervjuer och workshoppar

12 välfärdsområden deltog

MED I UTVECKLINGSARBETET

- ledningen och cheferna för ungdomstjänsterna
- ledningen för undervisningen och läroanstalterna
- ledningen för elevhälsotjänsterna
- kuratorer, hälsovårdare och psykologer
- lärare
- skol- och läroanstaltsungdomsarbetare
- andra som arbetar med att möta unga i skolor och läroanstalter, såsom välfärdshandledare och församlingarnas ungdomsarbetare

Tillsammans mot ett starkare skol- och läroanstaltsungdomsarbete.

SKOL & LÄROANSTALTS

UNG DOMS ARBETE

Nuoska
kompetenscenter för skol- och läroanstaltsungdomsarbete

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

LÄRORIK
UTVECKLINGSCENTRALEN

XAMK
Ungdomsområdets forsknings- och utvecklingsenhet Juvenia